

Translation of Cultural Elements in the Arabic Subtitle of the Movie *The Book of the Law* based on the Model of Wojtasie Wiech

Fatemeh Mirzavand¹ & Fereshteh Afzali^{*2}

1. M.A. M.A. in Arabic Language Translation, Damghan University, Iran -

2. Phd Assistant Professor, Department of Arabic Translation, , Damghan University, Iran

Received date:2023.11.19

Accepted date: 2024.06.02

Abstract

Cultural and linguistic differences in audio-visual texts have always been presenting a great deal of difficulties to translators in terms of word selection and transferring the cultural elements, and the issue of translatability or untranslatability of these elements challenges them. The purpose of this research is to explore how to transfer cultural elements in audio-visual texts in the form of subtitles, relying on the descriptive-analytical method. Therefore, far from the feasibility or impossibility of transferring cultural components to non-native audiences, we analyzed the movie *The Book of Law* based on the cultural morphology of Wojtasie Wiech. Then, relying on the seven techniques of Vinay and Darbelneh, we examined and analyzed the Arabic subtitles of the collection of oral statements of this film. We aimed to show which group of cultural elements was more visible and which one of the tricks of these two theorists had the translator used more in the selection of words and the structural arrangement of phrases. The results showed that linguistic terms and purely cultural references to literature, followed by names and terms related to lifestyle, had the highest frequency. Moreover, the descriptive and linguistic analyzes resulting from the translation of cultural oral statements in this corpus showed that the translator has mostly used the indirect translation and balance strategy (equalization) with a frequency of 14% and 40% and then the replication strategy (adaptation) with a frequency of 12% and 35%.

* Corresponding Author's E-mail: f.afzali@du.ac.ir

© 2024 The Author(s). Published by TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

Keywords: audio-visual translation; subtitles; cultural elements; *The Book of Law*.

Research Background

Translation in the form of subtitles faces many problems and limitations in terms of time and space. This will become more obvious when the translator, while translating dialogues and film sequences, encounters cultural elements that are specific to specific beliefs and culture and do not have universal characteristics. Some theorists believe that cultural elements that some believe are untranslatable can be transferred to the target language using strategies, so that the non-native audience can understand those elements without having any previous familiarity with those elements. Others are critical of this opinion and believe that cultural elements are understandable only to their native audience. Therefore, it is not easy for people of other cultures and languages to understand these elements.

Cultural and linguistic differences in audio-visual texts have always been presenting a great deal of difficulties to translators in terms of word selection and transferring the cultural elements, and the issue of translatability or untranslatability of these elements challenges them. Due to Iran's cultural commonalities with Arab-speaking countries and due to the mutual influence that the words used by these peoples have with each other because of their social, political, economic and cultural relations, it is felt to address the points of commonality and cultural difference between these two languages. Since the understanding of these cultural elements in Persian audio-visual texts is understandable only to the speakers of this language, it is necessary to study how to translate and transfer the cultural elements of these texts in Arabic language in the form of subtitles.

Research Objectives and Questions

The purpose of this research is to explore how to transfer cultural elements in audio-visual texts in the form of subtitles, relying on the descriptive-analytical method. Therefore, far from the feasibility or impossibility of transferring cultural components to non-native audiences, we analyzed the movie *The Book of Law* based on the cultural morphology of Wojtasie Wiech. Then, relying on the seven techniques of Vinay and Darbelneh, we examined and analyzed the Arabic subtitles of the collection of oral statements of this film. We aimed to show which group of cultural elements is more visible and which one of the tricks of these two theorists had the translator used more in the selection of words and the structural arrangement of

phrases.

Main Discussion

Cultural elements are classified in different ways in stylistic linguistics and cultural linguistics. In cultural studies, the classification of Polish cultural theorists such as Wojtasie Wiech is very important. Cultural anthropologist and theorist and translator of Polish origin, Wojtasie Wiech (1992, pp. 156-176) placed cultural elements in five categories and referred to all of them as "allusions d'érudition: 1. Predominant names of addresses and specific names, 2. Names and reforms related to a specific lifestyle, 3. Traditions, rituals and habits, 4. Linguistic terms and purely cultural references to literature, beliefs and quotes in the source culture, and 5. Historical and artistic references.

The seven tricks of Veena and Darbleneh (1995, pp. 138-127) include two strategies in the form of direct translation (borrowing, calque, literal translation) and indirect (transposition, modulation, adaptation, equivalence).

Analysis of the cultural subtitles of the movie *The Book of Law*

The majority of names, addresses and special names

This category includes names, addresses, special names, exclamations or warnings:

Subtitle	Oral statement
مرحبا، مرحبا سيدي	Hello Greetings from me, Mr. Hajj

The translator has used the indirect method and the method of assimilation (adaptation) to transfer the meaning to the target language based on the theory of Veena and Darblaneh. It would have been better to use the word itself. (الحاج)

Names and corrections related to specific lifestyles

Subtitle	Oral statement
أنت جون؟ هذا سيكون، أنا في خدمتكم	are you john I am your friend

The translator has avoided the translation of the word "door", but has tried to find

an equivalent from the vocabulary list of the target language in order to be able to convey the meaning of this cultural term to the target audience. For this reason, it has attempted cultural equivalence through the indirect method and assimilation method.

Traditions, rituals and habits

Subtitle	Oral statement
تلتقط العروس أزهارها	The bride has gone to pick flowers

In this oral statement, due to the cultural difference, the translator has started a literal translation and has left this ambiguity for the Arabic-speaking audience of what the bride picking flowers meant. It would have been better for the translator to clarify it, then this deep-rooted custom of Iranians would be better conveyed to the audience.

Linguistic terms and purely cultural references to literature, beliefs, and quotations found in the source culture

Subtitle	Oral statement
من الجيد عودتُك، كان يجب أن نحتفل إلى اين أنت ذاهب؟	Achieving good, you used to say, cow, sheep, where, God willing

The translator understood the concept of the source language and tried to use the indirect method and the method of balance (equalization), to bring the verb "to celebrate" in the meaning of celebrating as a close equivalent of this term.

Historical and artistic references

Only one item of this component was found in this movie:

Subtitle	Oral statement
كانَ يَنْظُرُ الى صُورٍ مِنَ الحَرْبِ انه يَمُرُّ بذكرياتِه	He was looking at the photo in front of him, he remembered his operations

The translator has chosen the equivalent of "war" for the word "front" from the indirect method and the method of identification, but he has omitted the translation of the word "operations" by the method of elimination due to his lack of

understanding. It should have been translated like this:

"يَمُرُّ بِذِكْرِيَّاتِ عَمَلِيَّاتِهِ الْحَرْبِيَّةِ"

Conclusion

In the movie *The Book of Law*, if the translator uses the approach of clarifying close equivalents instead of literal translation, she could provide an opportunity to introduce these ancient Iranian cultural elements to the target language audience.

In response to the first question of this research: With the analysis of the movie *The Book of Law*, we came to the conclusion that linguistic terms and completely cultural references to literature, then names and terms related to lifestyle, have the highest frequency. After them, most of the names, addresses, traditions, rituals and historical and artistic references are in order.

And in response to the second question: In the selection of words and the structural arrangement of the cultural expressions of the movie *The Book of Law*, the Arabic translator has used the strategies of balance and assimilation more, and considering that in the subtitles, there is no trace of borrowing and extortion, and literal translation is seen only in three cases. We can conclude that his translation style is close to the indirect method.

The results show that linguistic terms and purely cultural references to literature, followed by names and terms related to lifestyle, have the highest frequency. The descriptive and linguistic analyzes resulting from the translation of cultural oral statements in this corpus show that the translator has mostly used the indirect translation and balance strategy (equalization) with a frequency of 14% and 40% and then the replication strategy (adaptation) with a frequency of 12% and 35%.

References

- Abi Rashid, M. (1991). *Dictionary of proverbs*. Elanser Press.
- Ahmadi, M. (2016). *Criticism of literary translation of theories and applications*. Rahnama.
- Al-Ahdab al-Terablesi al-Hanafi, A. (n. d.). *Faraid Al-Lal*. Islamic Library.
- Al-Hadad, S. (2006). *Why do translators know about translating poetry? Volume 3*. Society Magazine.
- Al-Ma'ani Dictionary. (2010). *Bab al-Za'a*. Retrieved from almaany.com (Al-

Arabiya)

- Aloub, A. (1996). *Waed Alalfaz va al-Taghayorat al-Tarakib al-Farsi Moderna* (Ghosti and Aamiyeh). Al-Alamiya Llanshar - Longman.
- Anuri, H. (2013). *The culture of speech irony*. Sokhn.
- Aury, D. (1963). *Preface de mounin, G., les problemes theoriques de la duction*. Paris.
- Azartash, A. (2017). *Contemporary Arabic-Persian culture*. Ney publishing house.
- Dehkhoda, A. (1982-1998). *Dehkhoda dictionary*. Under the supervision of Mohammad Moin and Seyyed Jafar Shahidi. Dehkhoda Dictionary Foundation. C15-1.
- Ghofrani, M., & Shirazi, M. (1985). *A dictionary of modern Persian-Arabic terms*. Lebanese School of Publishing.
- Hijazi, N. R. (2019). The (un)translatibility of cultural elements in audio-visual texts: a case study of the French subtitles of the Iranian television series Der Cheshm Bad. *Language and Translation Studies*, 53(1), 63-100.
- Hosseini Masoum, M. (2008). *Translation methods*. Yalda Qalam.
- Iqbali, A. (2010). *Comparative culture of Arabic-Persian allusions*. Jamal Publishing Pen.
- Kamali, M. (2012). *Principles of translation: French to Persian*. Samt.
- Mandy, J. (2014). *Introduction to translation studies: theories and applications* (translated into Farsi by Ali Bahrami and Zainab Tajik). Rahnama.
- Moin, M. (2002). *Persian culture*. vol. 1, p. 1313. Amirkabir.
- Mustafa, A., & Al-Akhroon. (1441 AH). *Al-Wasit Dictionary*. Al-Sadegh Publishing and Printing Company.
- Najafi, A. (1986). *Persian folk culture*. Nilufar.
- Naoum Hajjar, C. (2004). *Al-Munjad in proverbs*. Dar Al Mashreq.
- Niazi, Sh., & Ghasemi Asl, Z. (2017). *Models of translation evaluation (based on the Arabic language)*. Publications Institute.
- Palambo, G. (2011). *Key terms in translation studies*. Drop.
- Sabzianpour, V. (2004). *Dictionary of synonyms and antonyms: Persian-Arabic, Arabic-Persian*. Rain Sun.
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1955). *Stylistique compare du from cais et l'anglais*.

Dider.

- Wojtasiewica, O. (1992). *Wstepdo teorii tlumazenia*. TEPIS.
- Xioayi, Y. (1999). Debat du siècle: Fidelite ou re creation. *Meta*, 44(1), 61-77.

ترجمه عناصر فرهنگی در زیرنویس عربی فیلم «کتاب قانون» بر پایه الگوی وژتاسیه ویچ

فاطمه میرزاوند^۱، فرشته افزلی^{۲*}

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مترجمی زبان عربی دانشگاه دامغان

۲. استادیار گروه مترجمی زبان عربی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه دامغان، ایران

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۳

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۸

چکیده

تفاوت‌های فرهنگی و زبانی در متون دیداری-شنیداری، همواره دشواری‌های بسیاری را در امر واژه‌گزینی و انتقال عناصر فرهنگی پیش روی مترجمان قرار می‌دهد و مسأله ترجمه‌پذیری یا ترجمه‌ناپذیری این عناصر، آنان را به چالش می‌کشد. هدف از این پژوهش، کندوکاو در زمینه چگونگی انتقال عناصر فرهنگی در قالب زیرنویس با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی است. به این سبب با گذر از امکان‌پذیری یا امکان‌ناپذیری انتقال مؤلفه‌های فرهنگی به مخاطبان غیربومی به تحلیل فیلم «کتاب قانون» بر پایه ریخت‌شناسی فرهنگی وژتاسیه ویچ پرداخته، آنگاه با تکیه بر تکنیک‌های هفت‌گانه وینه و داربلنه به بررسی و تحلیل زیرنویس عربی مجموعه گزاره‌های شفاهی این فیلم می‌پردازیم و در پی آن هستیم که نشان دهیم کدام دسته از عناصر فرهنگی ویچ نمود بیشتری دارد و مترجم در گزینش واژگان و چینش ساختاری عبارت‌ها بیشتر از کدام یک از ترفندهای این دو نظریه‌پرداز بهره برده است. نتایج نشان از آن دارد که اصطلاحات زبانی و اشارات کاملاً فرهنگی به ادبیات، سپس اسامی و اصطلاحات ناظر بر سبک زندگی، بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده‌اند. تحلیل‌های توصیفی و زبان‌شناختی حاصل از ترجمه گزاره‌های شفاهی فرهنگی در این پیکره نیز نشان از آن دارد که مترجم، بیشتر از ترجمه غیرمستقیم و راهکار تعادل (معادل‌یابی) با بسامد ۱۴ و ۴۰٪ و سپس راهکار همانندسازی (اقتباس) با بسامد ۱۲ و ۳۵٪ بهره برده است.

Email: f.afzali@du.ac.ir

*نویسنده مسئول:

کلیدواژه‌ها: ترجمه دیداری-شنیداری، زیرنویس، عناصر فرهنگی، کتاب قانون.

مقدمه

ترجمه در قالب زیرنویس با مشکلات و محدودیت‌های فراوانی از نظر بازه زمانی و مکانی روبرو است؛ این امر زمانی آشکارتر خواهد شد که مترجم به هنگام ترجمه دیالوگ‌ها و سکانس‌های فیلم با عناصر فرهنگی روبرو می‌شود که اختصاص به عقاید و فرهنگی خاص دارد و از ویژگی جهان‌شمولی برخوردار نیست. از آنجا که عناصر فرهنگی هر کشوری خاص همان کشور است و برای اهل آن زبان درک‌شدنی است، امر ترجمه‌پذیری یا ترجمه‌ناپذیری این عناصر که همه جوامع را دربرمی‌گیرد، نظریه‌پردازان و مترجمان را به چالش می‌اندازد.

بیشتر نظریه‌ها درباره ترجمه‌ناپذیری، حاصل اندیشیدن درباره ترجمه ادبی است و کمتر حوزه‌های دیگر به ویژه ترجمه عملی را دربرمی‌گیرد؛ دشواری‌هایی چون: ترجمه معنی ضمنی صور خیال، ضرباهنگ، جهان‌بینی و بار فرهنگی، ساختارهای آوایی، صرفی، نحوی و واژگانی، نبودن معادل‌های دقیق در زبان‌های مختلف برای واقعیت‌های زبانی یکسان نکته‌ای است که حتی زبان‌شناسان نیز به آن توجه نموده‌اند. ترجمه‌ناپذیری به عنوان واقعیتی جدانشدنی از کار ترجمه همواره برای همه مترجمان مطرح بوده است. (احمدی، ۱۳۹۵: ۱۱۰)

نظرات نظریه‌پردازان در این ارتباط متفاوت است. برخی از آنها این باور را دارند که عناصر فرهنگی که به اعتقاد برخی ترجمه‌ناپذیر هستند را می‌توان با استفاده از راهکارهایی به زبان مقصد منتقل کرد، آن‌چنان که مخاطب غیربومی بدون آن که زمینه‌آشنایی قبلی از آن عناصر را داشته باشد، بتواند متوجه آن عناصر بشود. برخی دیگر منتقد این نظر هستند و اعتقاد آنها بر این است که عناصر فرهنگی تنها برای مخاطبان بومی خود قابل فهم است، بنابراین درک این عناصر برای مردمان فرهنگ و زبانی دیگر آسان نمی‌باشد.

این دو رویکرد سبب می‌شود که مترجم بنا را بر این بگذارد که اگرچه نمی‌تواند این عناصر فرهنگی را که هر کدام از آنها در بسترهای تاریخی، فکری، فرهنگی و در بازه‌های زمانی مختلف و در جوامعی خاص شکل گرفته است، به آسانی به فرهنگ دیگری منتقل کند، اما این توانایی را دارد که با به کارگیری راهکارهایی گوناگون، این اصطلاحات و مفاهیم را به مخاطبان زبان مقصد توضیح

دهد. در این میان، اگرچه مترجم نمی‌تواند تمام حالات و ویژگی‌ها و معانی اصلی را که این اصطلاحات و کنایه‌ها را برای مخاطب بومی به وجود می‌آورد، به مخاطب غیر بومی منتقل کند، ولی در هر صورت می‌تواند بخشی از پیام را به مخاطب مقصد انتقال دهد؛ هر چند که در این بین بخشی از بار محتوایی این عناصر از بین می‌رود.

یکی از دسته‌بندی‌ها در مقوله عناصر فرهنگی به وژتاسیه ویچ تعلق دارد که این مقوله‌ها را در ۵ مؤلفه طبقه‌بندی کرد. در کنار آن دو نفر از نظریه‌پردازانی که به ارائه راهکارهایی در انتقال دلالت‌های معنایی، فرهنگی و اجتماعی و نیز کاهش ترجمه‌ناپذیری عناصر فرهنگی پرداختند، وینه و داربلنه بودند. این راهکارها نه تنها برای رویارویی با دشواری‌های ترجمه به طور عام، بلکه در خصوص دشواری‌های ترجمه به طور خاص چون ترجمه‌های دیداری-شنیداری، نیز مطرح بود. به این سبب در این پژوهش، با تکیه بر نظریات این دو نظریه‌پرداز، ترجمه‌پذیری یا ترجمه‌ناپذیری عناصر فرهنگی فیلم کتاب قانون را در زیرنویس عربی مورد بررسی قرار خواهیم داد.

به دلیل اشتراکات فرهنگی ایران با کشورهای عرب‌زبان و به دلیل تأثیر متقابلی که واژگان مورد استفاده این اقوام به سبب ارتباط‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با یکدیگر دارند، پرداختن به نقطه اشتراک و تفاوت فرهنگی این دو زبان احساس می‌شود و از آنجا که فهم این عناصر فرهنگی در متون دیداری-شنیداری فارسی تنها برای گویشوران این زبان درک شدنی است، بررسی چگونگی ترجمه و انتقال عناصر فرهنگی این متون در زبان عربی در قالب زیرنویس ضروری است. پرسش‌هایی که در این پژوهش به دنبال آن هستیم این است که:

-در فیلم کتاب قانون، کدام دسته از عناصر فرهنگی وژتاسیه ویچ نمود بیشتری دارد؟
-مترجم عربی در گزینش واژگان و چینش ساختاری عبارتهای فرهنگی این فیلم، بیشتر از کدام یک از ترفندهای هفت‌گانه وینه و داربلنه بهره برده است؟

۱-۱. روش انجام پژوهش

شیوه انجام پژوهش، توصیفی - تحلیلی است. در ابتدا بر اساس دسته‌بندی وژتاسیه ویچ، مقوله‌های فرهنگی در زیرنویس عربی فیلم کتاب قانون مورد بررسی قرار داده می‌شود. از آنجا که نمی‌توان تمام گزاره‌های شفاهی را مورد تحلیل قرار داد، آن دسته از گزاره‌های شفاهی که در آن کمینه‌های فرهنگی نمود بیشتری دارند، برگزیده می‌شود و دیگر گزاره‌های فرهنگی که در آن عناصر فرهنگی

به صورت ناپیدا هستند، از مدار تحلیل خارج می‌شود. معادل‌های برگزیده از دو جهت مورد بررسی قرار داده می‌شود: ا. مخاطبان زبان مقصد که عرب‌زبان هستند و ساختار ذهنی و فرهنگی آن‌ها ممکن است با مخاطبان ایرانی تفاوت داشته باشد. ب. محفوظ‌ماندن یا ریزش بار فرهنگی این کمینه‌های فرهنگی در ترجمه از زبان مبدأ به زبان مقصد.

آنگاه با تکیه بر الگوی وینه و داربلنه به بررسی و تحلیل زیرنویس عربی مجموعه گزاره‌های شفاهی این فیلم پرداخته می‌شود و در صورت امکان، معادل و ترجمه بهتری جایگزین می‌شود. مقایسه گزاره‌های شفاهی به کاربرده شده در متن مبدأ و معادل‌های زیرنویس شده به زبان عربی این فرصت و توانایی را فراهم می‌آورد تا راهکارهای در پیش گرفته مترجم این فیلم در تولید و انتقال این عناصر فرهنگی شناخته و دقت مترجم از دیدگاه پویا بودن و معادل‌های به کار برده، ارزیابی شود. گفتنی است این فیلم توسط شرکت بازرگانی بین‌المللی بانک پاسارگاد با مشارکت شرکت سرمایه‌گذاری ریحانه مشیز و شرکت سینمایی هفت آسمان زیرنویس شده است.

۱-۲. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های فراوانی درباره ترجمه‌پذیری فرهنگ، عناصر فرهنگی و الگوی وینه و داربلنه انجام شده است؛ برای نمونه:

- شهریار نیازی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله واکاوی بخشی از ترجمه رمان «الشحاذ» بر اساس الگوی نظری وینه و داربلنه به بررسی ترجمه محمد دهقانی از این اثر پرداختند و به این نتیجه رسیدند که مترجم بیشتر از روشهای ترجمه غیرمستقیم و راهکار همانندسازی بهره برده است.
- زینب رضوان طلب و سیمین کردیزدی (۱۴۰۲) در مقاله «بررسی ترجمه الهام دارچینیان از رمان «من او را دوست داشتم» نوشته آنا گاولدا بر اساس نظریه وینه و داربلنه» چگونگی ترجمه این کتاب را تجزیه و تحلیل کردند و به این یافته رسیدند که مترجم بیشتر به چهار شیوه ترجمه غیرمستقیم رجوع داشته و تغییر بیان را با بالاترین بسامد به کار برده است.
- حمیدرضا حیدری (۱۳۹۸) در مقاله «تغییر بیان و فاخرگویی در ترجمه از فارسی به عربی بر اساس نظریه وینه و داربلنه» به ارائه برخی از فنون تغییر بیان مانند تعبیر پربسامد و جافتاده، واژه یا تعبیر فرهنگی مشابه و آرایه های بلاغی مانوس به همانندسازی پرداخته است.
- مهتاب صابونچی (۱۳۹۴) در مقاله «اهمیت شناخت فرهنگ در ترجمه با استناد بر چند

نمونه» که در آن مترجم ضرورت آشنایی مترجم با فرهنگ مبدأ و مقصد را مورد بررسی و کنکاش قرار داده و ابراز داشته است که این ضرورت تا جایی اهمیت دارد که بدون آن مترجمان فجایعی را به وجود آوردند که از عواقب و آثار آن می توان به بی میلی مخاطب کتابخوان اشاره نمود.

- نصرت حجازی و رویا شیرین (۱۳۹۹) در مقاله «ترجمه‌ناپذیری عناصر فرهنگی در متون دیداری شنیداری: (مورد پژوهش: زیرنویس‌های فرانسوی مجموعه تلویزیونی ایرانی در چشم باد)، راهکارهای مترجم را در انتقال مفاهیم فرهنگی بر پایه نظریه ویچ مورد بررسی قرار داده و این مطلب را بیان می‌دارند که ترجمه خرده عناصر فرهنگی در یک متن هرگز به صورت سیستم بسته عمل نمی‌کند، بلکه می‌تواند در برابر فروریزش بخشی از ارزش‌های معنایی، گفتمانی در زبان مبدأ، پیام را پس از فهم، تعبیر و تعدیل در متن مقصد بازتولید نماید.

- مهناز احدی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله «عناصر فرهنگی در ترجمه: رویکردهای مترجم» به بررسی عوامل مؤثر بر انتخاب‌های مترجم در برگردان عناصر فرهنگی پرداخته و در نهایت تأثیر این انتخاب‌ها را در خوانندگان زبان مقصد مورد بررسی قرار دادند.

-علیرضا نظری و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله تحلیل نقش عوامل زبانی در ترجمه‌ناپذیری متن قرآنی (بررسی تطبیقی آیاتی از سوره یوسف در چهار ترجمه مشهور قرآن) نقش عوامل زبانشناختی چون واژگان، مسائل صرفی و نحوی و بلاغی را در ترجمه قرآن بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که افزون بر جنبه ایقاعی و ایحای معنایی عناصر زبانی در قرآن، انتقال مفاهیم موردنظر آن نیز در ترجمه با چالش روبرو است.

و...

بر پایه این گفته‌ها، تاکنون پژوهشی در زمینه ترجمه‌ناپذیری عناصر فرهنگی در زیرنویس فیلم کتاب قانون نوشته نشده است.

۲. ریخت‌شناسی فرهنگی

همه اصطلاحاتی که به جغرافیا، سنت‌ها، آداب و رسوم، نهادها و فناوری‌ها اشاره دارند، عناصر فرهنگی هستند (پالامبو، ۱۳۹۱: ۳۸). هر قوم و ملتی، آداب و رسوم و ارزش‌های اجتماعی خاص خود را دارد که آن را ارج می‌نهد و همه آن تحت پوشش فرهنگ است و می‌توان آن را با عنوان‌هایی مانند شخصیت‌های تاریخی، خوراکی‌های خاص، لباس‌های خاص و تعابیر اجتماعی و دینی مشخص

کرد. (الحداد، ۲۰۰۶: ۳۶۲) این عناصر به آن جنبه از معانی و مرجع واژگان مربوط است که برای هر فرهنگی نامأنوس است؛ به عبارت دیگر هر جامعه‌ای عناصر فرهنگی ویژه زبانی خود را داراست؛ زیرا فرهنگ آن جامعه با جامعه‌ای دیگر متفاوت است. (حسینی معصوم، ۱۳۸۷: ۹۸) عناصر فرهنگی با تعریف‌های گوناگون و نامگذاری‌های متفاوت همراه است.

«برخلاف ناپیدا، برخی از منتقدان ترجمه مانند وژتاسیه ویچ بر این باورند که عناصر فرهنگی تنها برای بینندگان یا خوانندگانی که به فرهنگ زبان مبدأ مسلط باشند و یا گویشوران زبان مبدأ، فهم‌پذیر است. این دیدگاه، فرهنگ را دارای مؤلفه‌های غیرمشترک می‌داند و انتقال هرگونه معنای فرهنگی را چه در قالب ترجمه بین‌زبانی و چه درون‌زبانی ناممکن می‌داند. به همین روی با این الگو فهم «کمینه‌های فرهنگی»^۱ یا «واژگان قومی»^۲ برای کاربرانی غیر از آن زبان و فرهنگ آسان نیست. (وژتاسیه ویچ، ۱۹۹۲: ۷۷-۷۸)

به این سبب مترجم نمی‌تواند همان هیجان‌ها و معانی اصلی را که کنایه‌ها و ارجاعات نزد مخاطب بومی برمی‌انگیزد، به مخاطب غیربومی انتقال دهد؛ ولی بخشی از پیام به مخاطب هدف منتقل می‌شود. به همین روی بخشی از بار معنایی، هیجانی و عاطفی این عناصر در زبان مقصد از میان می‌رود. (همان، به نقل از حجازی و شیرین، ۱۳۹۹: ۶۶)

عناصر فرهنگی در زبان‌شناسی سبک‌شناختی و زبان‌شناسی فرهنگی به گونه‌های متفاوتی دسته‌بندی می‌گردد؛ در مطالعات فرهنگی، دسته‌بندی نظریه‌پردازان فرهنگی لهستانی مانند وژتاسیه ویچ بسیار اهمیت دارد. مردم‌شناس فرهنگی و نظریه‌پرداز و ترجمه‌شناس لهستانی الأصل، وژتاسیه ویچ^۳ (۱۹۹۲: ۱۵۶-۱۷۶) عناصر فرهنگی را در ۵ دسته قرار داده و از همه آن‌ها با عنوان «اشارات فاضلانه»^۴ یاد می‌نماید:

غالب اسامی خطاب‌ها و نام‌های خاص: نام‌ها و خطاب‌هایی خاص که برای برقراری یا حفظ ارتباط یا طلب کمک به کار گرفته می‌شود و به فرهنگ مبدأ اختصاص دارد و معادلی برای آن‌ها در فرهنگ زبان مقصد وجود ندارد، در این دسته‌بندی قرار می‌گیرد. بر اساس این رده‌بندی، عبارت‌هایی مانند آقا، سید، حاجی جان، حاج آقا، حاج خانم، دده جان، مشتی، کربلایی و ... که

1. culturemes
2. ethnonymes
3. Wojtasie wicz
4. allusions d'érudition

در فرهنگ ایرانی بسیار دیده می‌شود، گاهی در زبان و فرهنگ عربی معادل دقیقی ندارد. اسامی و اصلاحات ناظر بر سبک زندگی خاص: ویج در این رده‌بندی دو مقوله را از هم تفکیک پذیر می‌داند: ۱. اسم‌هایی که به رژیم سیاسی، نظام‌های آموزشی، و به مجموعه قوانین تشریحی خاصی اشاره داشته و معادل دقیق و درستی از آن‌ها در فرهنگ مقصد نمی‌باشد، مانند نظام ارباب و رعیتی، قبیله‌ای، سبک زندگی غربی و دینی و ... ۲. تعارف‌ها و تقدیرها و تقبیح‌ها مانند: «قابل نداره»، «حالا مهمون ما باشید»، «چشم شما روشن» و...

سنت‌ها، آیین‌ها و عادات: اشارات یا توضیحات در ارتباط با سنت‌های مذهبی، جشن‌ها، عزاداری‌ها، عادت‌های تغذیه‌ای و آشپزی مانند: «آش پشت‌پا خوردن» یا «نذری دادن» و... اصطلاحات زبانی و اشارات کاملاً فرهنگی به ادبیات باورها و نقل قول‌های موجود در فرهنگ مبدأ: هرگونه ضرب‌المثل، نقل قول، رجوع به قطعات ادبی، نظم و نثر، رمان، تئاتر، نمایش‌های آیینی، اسطوره‌ای و مذهبی در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرد: برای نمونه، مثل‌ها: (آب که سر بالا بره قورباغه ابوعطا می‌خونه) و گفته‌ها: ۱ (با آل علی هر که در افتاد و افتاد). ۲. اشارات تاریخی و هنری: هرگونه اشاره به جنگ‌ها و صلح‌ها، معاهده‌ها، نقاشی، موسیقی، فیلم‌های شاخص و ماندگار و دیوارکوبی‌هایی که به قسمتی از تاریخ و هنر یک کشور اشاره دارند و با این اشارات، سلسله‌ای از تداعی‌های تاریخی و حماسی و میهنی در ذهن بیننده نقش می‌بندد، جزئی از این مؤلفه به شمار می‌رود.

۳. ترندهای هفت‌گانه ترجمه وینه و داربلنه

کار مترجم ادبی با دو فرهنگ در پیوند است. در حقیقت او به بازسازی نظام‌های فرهنگی و نشانه‌های زبان‌شناختی کمک نموده و برای کامل کردن این کار لازم است که نظام دستوری و ساختاری زبان مبدأ را بشناسد و معناسازی نماید. آن دسته از عناصر اجتماعی- فرهنگی که نمی‌توان معادل دقیقی برای آن‌ها در زبان مقصد یافت، را نمی‌شود با روش‌های معمول ترجمه نمود؛ بلکه به رویکردهایی ویژه نیاز دارند. (اوری، ۱۹۶۳: ۲۶۴) ژیا آیی^۲ بر این باور است که، ترجمه باید توانایی حفظ «ارجاعات فرهنگی» و عناصر چند معنایی متن مبدأ را داشته و برای خود فضای بیانی ویژه‌ای را ایجاد کند

1. dictons
2. Xioaoyi

که تاریخ و برجسب خود را دارا باشد. (ژیآبی، ۱۹۹۹: ۶۱ و ۷۷)

مترجم برای انتقال دلالت‌های معنایی، فرهنگی و اجتماعی و همچنین برای اینکه ترجمه‌ناپذیری عناصر فرهنگی را کاهش بدهد، در تلاش است از راهکارهایی بهره جوید که این اهداف را عملی نماید و یک وسیله ارتباطی قابل فهم نسبی را برای همگان فراهم آورد؛ برای نمونه می‌توان به زبان‌شناسان و سبک‌شناسانی چون ژان داربلنه^۱ (۱۹۹۰-۱۹۰۴) و ژان پل وینه^۲ (۱۹۹۹-۱۹۱۰) اشاره نمود که رویکردها یا دسته‌بندی‌های خاصی ارائه نموده‌اند تا مترجم به هنگام ترجمه فرهنگ و عناصر وابسته به آن از یک یا چند ترفند بهره جوید که این ترفندها برای روبرویی با دشواری‌های ترجمه نه تنها به طور عام، بلکه به طور خاص به عنوان یکی از ترجمه‌های دیداری شنیداری مطرح‌شدنی است. (وینه و داربلنه، ۱۹۵۵: ۲۰۰) مدلی که وینه و داربلنه پیشنهاد نموده‌اند بنابر گفته حاتم و ماندی، این توانایی را دارد که چون گامی برای ساخت یک جعبه ابزار به منظور ارزیابی ترجمه مورد استفاده قرار بگیرد. (نیازی و قاسمی اصل، ۱۳۹۷: ۱۶۴-۱۶۵)

ترفندهای هفت‌گانه وینه و داربلنه (۱۹۹۵: ۱۳۸-۱۲۷) شامل دو استراتژی در قالب ترجمه مستقیم و غیرمستقیم می‌باشد و این دو استراتژی خود دارای هفت رویه است:

۳-۱. ترجمه مستقیم:

○ وام‌گیری (قرض‌گیری)^۳

در قرض‌گیری، واژه زبان مبدأ را باید به صورت مستقیم وارد زبان مقصد کرد. در مواردی که در زبان مبدأ، واژه یا اصطلاحی باشد که در زبان مقصد بنا به دلایلی معادل دقیقی برای آن به وجود نیامده باشد، مترجم با وام‌گیری همان واژه در ترجمه نیاز خود را رفع می‌کند. (کمالی، ۱۳۹۲: ۱۲)

○ گرتته‌برداری^۴

-
1. Jean darbelnet
 2. Jean- paul vinay
 1. borrowing
 2. calque

در گرده برداری، برخلاف روش وام‌گیری، خود واژه را از زبان مبدأ نمی‌گیرند، بلکه صورت ترکیبی واژگان یا اصطلاحات را به اجزای سازنده‌اش تجزیه و به جای هر کدام از این اجزا معادلی را که از پیش در زبان مقصد وجود داشته است، قرار می‌دهند. (همان: ۱۴) وینه و داربلنه بیان می‌دارند که هم قرض‌گیری و هم گرده برداری اغلب در زبان مقصد کاملاً ادغام شده است، اگرچه گاهی با برخی تغییرات معنایی روبرو می‌شود که این امر سبب می‌شود آن‌ها به واژه‌های هم‌ریشه‌ای که غیرحقیقی هستند، تبدیل شوند. (ماندی، ۱۳۹۴: ۱۰۸)

○ ترجمه تحت‌اللفظی (واژه به واژه)^۱

وینه و داربلنه این ترجمه را یک ترجمه واژه به واژه و رایج‌ترین گونه ترجمه در میان زبان‌های هم‌خانواده و هم‌فرهنگ می‌پندارند.

در روش ترجمه تحت‌اللفظی یا لفظ‌گرا، مترجم عبارت یا عبارت‌هایی را از زبان مبدأ به صورت کلمه به کلمه به زبان مقصد برمی‌گرداند، به شرطی که هر دو زبان از نظر ساختاری مطابق هم و قرابت زیادی با یکدیگر داشته باشند. (کمالی، ۱۳۹۲: ۱۲)

۳-۲. ترجمه غیرمستقیم:

○ جابه‌جایی (ترانهش)^۲

روشی است که مترجم درون‌مایه عبارت زبان مبدأ را کمابیش با صورت نحوی دیگری در زبان مقصد بیان می‌دارد. زمانی که ترجمه عبارتی با حفظ صورت زبان مبدأ در زبان مقصد روان و طبیعی جلوه نکند و یا صورت نحوی زبان مبدأ به دلیل تفاوت‌های ساختاری در زبان مقصد طبیعی نباشد، مترجم در این صورت می‌تواند با بهره گرفتن از این روش به ترجمه بپردازد.

بنابراین جابه‌جایی، تغییر یک جز کلام به جز کلام دیگر یا همان تغییر مقوله دستوری هر واژه مانند اسم به جای فعل است، بدون آنکه در معنی تغییری ایجاد شود. (ماندی، ۱۳۹۴: ۱۰۸) مانند تبدیل ساختار فعلی به اسم، تبدیل شبه جمله به اسم منصوب، تبدیل فعل مجهول به معلوم و یا عکس آن.

○ تغییر بیان (مدولاسیون)^۳

3. literal translation

4. transposition

1. modulation

در این روش مترجم این توان را دارد که به حسب ضرورت یا به صورت دلخواه در برگرداندن بخشی از عبارت یا همه آن، با تکیه بر شم زبانی و اطلاعات فرهنگی و تجربیات خود تغییراتی کم و بیش عمیق و گسترده در شکل بیان به وجود آورد و قصد نویسنده را به نوعی دیگر یعنی با به کاربردن شکل بیانی متفاوت بازتاب دهد؛ مانند تبدیل جزء به کل یا عکس آن و تبدیل عبارات مثبت به منفی یا عکس آن یا استفاده از اسم معنی به جای اسم ذات.

○ همانندسازی (اقتباس)^۱

افراطی‌ترین روش ترجمه، همانندسازی است. این روش عبارت از معادل‌یابی تقریبی میان مضمون در زبان مبدأ و مضمونی مشابه در زبان مقصد است. در این روش مترجم اهمیت بیشتری برای فرهنگ و زبان خود نشان داده و این اجازه را به خود می‌دهد که هر جا نیاز است در متن اصلی آزادانه دخل و تصرف کند و به جای اینکه از واژگان و ساختارهای بیگانه بهره جوید، از نمونه‌هایی مشابه که در فرهنگ خودی وجود دارد و برای خواننده ملموس‌تر است استفاده کند.

○ تعادل (معادل‌یابی)^۲

در این روش برای آن دسته از عبارت‌هایی که در زبان مبدأ به صورت تحت‌اللفظی یا به روش‌های دیگر ترجمه‌شدنی و مفهوم نمی‌باشند، باید در زبان مقصد معادل‌هایی یافت که اگرچه از لحاظ صوری یا معنایی وجه اشتراکی با آن عبارت‌ها ندارند، ولی مفهومی که از آن‌ها در هر دو زبان به کار می‌رود بر حسب موقعیت دریافت کلام تقریباً یکسان و مشابه باشد.

۴. تحلیل زیرنویس‌های فرهنگی فیلم کتاب قانون

کتاب قانون، فیلمی به کارگردانی مازیار میری و نویسندگی محمد رحمانیان، محصول سال ۱۳۸۷ و زمان فیلم ۹۵ دقیقه است. موضوع این فیلم، اجتماعی و مذهبی است و در آن یک زن تازه مسلمان، شاهد تناقض رفتاری مسلمانان ایرانی با اصول دین اسلام است. این فیلم از این دیدگاه که به ارزیابی رفتارهای فردی و اجتماعی ایرانیان و میزان انطباق آن با اسلام پرداخته است و به عبارت دیگر، فاصله مسلمانی ایرانیان با اسلام را به تصویر کشانده است، کار هنری ابتکاری و آینه‌ای است که در برابر بخشی از جامعه ایران قرار داده شده تا خود را آن‌چنان که هست، ببینند و با

2. adaptation
3. equivalence

مقایسه با آن چه باید باشند، به رفع عیب‌های خود بپردازند و خود را به جامعه الگوی اسلامی نزدیک کنند.

۴-۱. غالب اسامی، خطاب‌ها و نام‌های خاص

این دسته شامل اسامی، خطاب‌ها، نام‌های خاص، ادوات تعجب و یا تحذیری است:

زیرنویس	گزاره شفاهی
مرحبا، مرحبا سیدی	سلام علیکم، سلام از بنده است حاج‌آقا
زمان: ۳:۳۸	

در این گزاره شفاهی با واژه حاج‌آقا روبرو هستیم. در فرهنگ زبانی ما به کسی که در مکه مراسم حج بجا آورد، حج‌گزارنده و حاجی گفته می‌شود. «لفظ حاجی را در مورد کسی می‌گویند که به جایی می‌رود و تا دیری باز نمی‌گردد.» (معین، ۱۳۸۱: ۵۷۷)

لفظ حاجی یا حاج‌آقا معمولاً در کشور ما مرسوم می‌باشد و مترجم برای انتقال پیام و مفهومی که از متن بر می‌آید، تلاش کرده است معادل مناسبی بیابد و با وجود اینکه این واژه در زبان عربی وجود دارد، ولی واژه «سید» به معنای آقا (غفرانی و شیرازی، ۱۳۷۴: ۱۸) را به کار برده و برای انتقال معنا به زبان مقصد بر مبنای نظریهٔ وینه و دارلنه از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی (اقتباس) بهره برده است. بهتر بود خود واژه «الحاج» را به کار ببرد.

زیرنویس	گزاره شفاهی
السيدات الحق؟	درست میگم حاج‌خانم؟

زمان: ۶۵:۲۱

واژه حاج‌خانم نیز همچون حاج‌آقا در گزاره شفاهی بالا در کشور ما کاربرد دارد و مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی واژه «السيدات» را به عنوان معادل آورده؛ ولی نتوانسته است مفهوم زبان مبدأ را در زبان مقصد به خوبی انتقال دهد. باید به جای واژه السيدات

از «الحاج» استفاده می‌کرد.	
زیرنویس	گزاره شفاهی
کیفَ تجرؤ، معَ من کنت تتحدث؟	چه جلافتا، با کی بودی؟
زمان: ۴۶:۲۷	

عنصر فرهنگی «چه جلافتا» از ادوات تعجبی در فرهنگ ایرانی است. «جلافت» به معنای تهی‌بودن، بی‌مغزی، سبک‌سری و حماقت است (معین، ۱۳۸۱: ۵۳۵) و واژه عربی «تجرؤ» (جرأ) به معنای دلیری کردن، گستاخی نمودن و شوخی (همان: ۴۲۵) است. هر دو معنای فارسی و عربی کاملاً با هم متفاوت است، مترجم از روش غیرمستقیم اقدام به همانندسازی این معادل کرده، در حالی که درک درستی از واژه زبان مبدأ نداشته است. باید این گونه ترجمه می‌شد: یا له من أخرج...

۴-۲. اسامی و اصلاحات ناظر بر سبک زندگی خاص

این مقوله زیرمجموعه تعارف‌ها، تکلف‌ها، تقدیرها و تقبیح‌ها از دسته‌بندی دوم وژتاسیه ویچ است و یکی از مصادیقی به شمار می‌رود که در ترجمه کمینه‌های فرهنگی سبب بروز مشکل می‌شود:

زیرنویس	گزاره شفاهی
أنت جون؟ هذا سیکون، أنا فی خدمتکم	شما جان هستی؟ جان هستم چاکر شما درست
زمان: ۴:۲۸	

گزاره شفاهی دیگر، عبارت «چاکر شما درست» است. چاکر در زبان فارسی به معنای: بنده، خادم، خدمتکار، خدمتگزار، غلام، مستخدم، نوکر، ارادتمند، مزدور، اجیر، کسی که با گرفتن حقوق خدمت به دیگری کند و... (دهخدا، ۱۳۶۱: ۶۱۷). و «در بست» به معنای آنچه (خانه، اتومبیل کرایه و غیره) که همه آن در اختیار یک تن یا یک خانواده باشد؛ تمام یک چیز، کامل. (معین، ۱۳۸۱: ۶۶۶)

واژه چاکر در عربی به شکل فی خدمتکم (آذرتاش، ۱۳۹۱: ۲۴۷) و خادم (علوب، ۱۹۹۶: ۱۴۸)

رواج دارد. مترجم از ترجمه واژه «دریست» طفره رفته، ولی تلاش کرده معادلی از فهرست واژگان زبان مقصد به صورت کامل پیدا کند تا بتواند مفهوم این اصطلاح فرهنگی را به مخاطب مقصد منتقل کند؛ به این سبب از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی اقدام به معادل سازی فرهنگی نموده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
مرحبا أیها الساده	چاکر آقایون گل گلاب

زمان: ۴:۲۲

گزاره شفاهی «چاکر» زیرمجموعه تعارفها و تقدیرها از اصطلاحات ناظر بر سبک زندگی خاص است. مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار معادل سازی، واژه «مرحبا» به معنای ارادت داشتن و مخلص بودن را به عنوان معادل آورده است.

و «گل گلاب»، مرادف گل سرخ، گل محمدی، و به اصطلاح برخی از می‌نوشان کنایه از شراب (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۲: ۱۹۲۳۲) است. صفت تقدیر «گل گلاب» که ترجمه ناپذیر است، از دایره ترجمه مترجم حذف شده است. می‌توانست با آوردن واژه «الورد» برای «گل گلاب» همانندسازی کند.

زیرنویس	گزاره شفاهی
أحسنه	بابا دست مریزاد

زمان: ۱:۰۰

«دست مریزاد گفتن» دعایی است برای تحسین شخصی که کار خوبی انجام داده است. (دهخدا، ۱۳۶۱: ۷۲۴) این عبارت یک اصطلاح فرهنگی است که از دیرباز، فرهنگ ایرانی با آن آشنا بوده است. مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی، معادل «أحسنه» را به عنوان معادل آورده است، ولی نتوانسته بار فرهنگی را به طور کامل انتقال نماید؛ در حالی که می‌توانست معادل‌های دقیق‌تری چون «سَلِمَت یداک» (علوب، ۱۹۹۶: ۱۹۰) و یا «لا سَلَّت یداهُ/ لا کَلَّت یداهُ» (اقبالی، ۱۳۸۹: ۱۸۵) به کار ببرد.

زیرنویس	گزاره شفاهی
هناک خطأما و لم افعل أعرف ما كان ذلك، أنت غبی جداً	یه جای کار گیر داشت و من نمی‌دونستم اون کجاست از بس که الاغی

زمان: ۵۸:۳۲

اصطلاح «از بس که الاغی» کنایه از حماقت است و در عربی حماقت به معنای «أنت غبی جداً» (سبزیانپور، ۱۳۸۳: ۲۶) و أنت مُعَقَّلُ جَدًّا (غفرانی و شیرازی، ۱۳۶۹: ۱۵) کاربرد دارد. مترجم مفهوم زبان مبدأ را به درستی دریافته و از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی دست به برابریابی زده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
توقف أنه ليس شيئاً قديماً	چرت نگو بچه، دعواي قدیمی چیه؟

زمان: ۵۹:۵۶

گزاره شفاهی «چرت» از زیرمجموعه تقبیح‌ها، به معنای سخنان یاوه و حرف مفت (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۶: ۸۰۹۹) است. و در عربی به صورت «أن يتحدث لغواً، يثرثر» (علوب، ۱۹۹۶: ۱۵۰) کاربرد دارد.

مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تغییر بیان (مدولاسیون) جمله منفی «چرت نگو» را به فعل مثبت «توقف» به معنای بایست ترجمه کرده است. این اصطلاح، معنای بی ادبی را در خود دارد، ولی مترجم با گزینش فعل مؤدبانه، لحن کلام جمله را نرسانده است؛ می‌توانست این گونه بیان کند: لاتتحدث لغواً.

زیرنویس	گزاره شفاهی
بنتُ الحاج الموسی یمتلك والدها ۱۸ رافعة ۶ سفاحین كأبناء	دختر حاج موسی است باباش هجده تا چرتقیل داره با ۶ تا پسر قُلچماق

زمان: ۰۰:۱۳

قلچماق (قُج) به معنای مرد شهوت پرست و اوباش و به کسی گفته می شود که دارای بازوانی قوی و نیرومند است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۱: ۱۷۶۷۶). و «سفاح» در عربی به معنای خونریز (المعجم المعاصر).

این واژه از دسته تقبیح‌ها است و مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی واژه سفاحین را معادل برگزیده است؛ ولی در حقیقت معنای این دو واژه در زبان مبدأ و مقصد کاملاً متفاوت است و مترجم با اشتباه در درک آن روبرو شده است و باید معادل‌هایی چون «ضخم‌الجثه، قوی‌البنیه» (علوب، ۱۹۹۶: ۳۰۹) گزینش می‌کرد.

۳-۴. سنت‌ها، آیین‌ها و عادات

زیرنویس	گزاره شفاهی
تلتقط العروسُ أزهارها	عروس رفته گل بچینه
زمان: ۳۸:۰۱	

مراسم عقد یکی از سنت‌های باستانی ایرانیان است که آداب و رسوم خاصی دارد. یکی از این سنت‌ها، پاسخ به سوال عاقد برای گرفتن جواب بله از عروس خانم است که دیگران می‌گویند: عروس رفته گل بچینه و یا عروس رفته گلاب بیاره.

در این گزاره شفاهی، به دلیل تفاوت فرهنگی، مترجم دست به ترجمه تحت‌اللفظی زده و این ابهام را برای مخاطب عرب‌زبان گذاشته است که منظور از چیدن گل توسط عروس چیست؟ برای این اصطلاح، معادلی در زبان مقصد وجود ندارد و باید به ترجمه واژه به واژه آن بسنده کرد؛ بهتر بود مترجم با روش شفاف‌سازی به توضیح آن می‌پرداخت، آنگاه این رسم ریشه‌دار ایرانیان بهتر به مخاطب منتقل می‌شد.

زیرنویس	گزاره شفاهی
...لا یجب أن تبتهج العروسُ زفافها الخاص.	بحق چیزای ندیده و نشنیده، چه معنی می‌ده که عروس کل بکشه
زمان: ۳۶:۲۲	

«کل کشیدن» یا هلهله، صدایی است که افراد در زمان شادی ادا می‌کنند. به سبب تفاوت‌های زبانی و فرهنگی، مترجم نتوانسته معنای این اصطلاح را برابری کند و از واژه «بتهاج» به معنای شادی‌کردن استفاده کرده است. کل کشیدن در عربی با واژه‌هایی مانند زغرده و جمع آن زغارید می‌آید؛ زغرده النساء فی الفرح: اعلام شادمانی زنان با صداهاى بلند و لرزان (المعانی، باب الزاء). این گزاره شفاهی به شکل مثبت آمده، ولی زیرنویس با فعل لایجب منفی شده است، بنابراین از روش غیرمستقیم و راهکار تغییر بیان (مدولاسیون) دست به برابری زده است. مترجم بهتر بود این گونه ترجمه کند: «لایجب أن تُزغرد العروس لیلۀ عرسها». افزون بر اینکه اصطلاح «بحق چیزای ندیده و نشنیده» در زیرنویس حذف گردیده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
تَقْضَل سیدی	خطبه رو جاری کنید حاج‌آقا
زمان: ۳۶:۳۴	

در فرهنگ ایرانیان برای خطبه خواندن عقد، فعل «جاری کردن» می‌آید. مترجم معنای زبان مبدأ را به درستی دریافته است، ولی نتوانسته با همان لحن به مخاطب زبان مقصد برساند و از روش غیرمستقیم و راهکار معادل‌سازی، فعل ساده «تفضل» به معنای بفرما را معادل آورده است. می‌توانست جمله «القی الخطبة سیدی» به کار ببرد.

۴-۴. اصطلاحات زبانی و اشارات کاملاً فرهنگی به ادبیات، باورها و نقل‌قول‌های موجود در فرهنگ مبدأ

زیرنویس	گزاره شفاهی
من الجید عودتک، کان یجب أن نحتفل إلى این أنت ذاهب؟	رسیدن به خیر، می‌گفتی گاوی گوسفندی، کجا ان شاءالله
زمان: ۲۹:۳۹	

اصطلاح «می‌گفتی گاوی گوسفندی می‌کشتیم» اشاره به قربانی‌کردن، یکی از سنت‌های فرهنگ ایرانی دارد و معنای کنایی آن حضور نداشتن شخص برای مدتی طولانی و به‌پا کردن جشن

و خوشحالی از آمدن او است. «قربانی کردن در موارد گوناگونی از جمله مراسم شادی، عزاداری، پیشواز مسافر، خرید اموال و ملک، تولد فرزند، نذر و نیاز و... انجام می‌گیرد.» (معین، ۱۳۸۱: ۱۲۳۲) مترجم، مفهوم زبان مبدأ را دریافته و تلاش کرده از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل (معادل‌یابی)، فعل «تحتفل» را به معنای جشن گرفتن به عنوان معادلی نزدیک به این اصطلاح بیاورد.

زیرنویس	گزاره شفاهی
آنه صعبُ الإرضاءُ للغاية ماذا يُمكنني أن أفعل؟	وقتی رو هر دختری یک عیب می‌گذاره، من چه خاکی به سرم بریزم؟

زمان: ۱:۵۶

اصطلاح «خاک بر (به) سر ریختن» هنگامی گفته می‌شود که کسی برای مشکل خود راه حلی پیدا نکند و بسیار بیچاره باشد. (انوری، ۱۳۸۳: ۴۷۳) مترجم دست به راهکار تعادل زده و آن را به صورت «ماذا یمكنني أن أفعل؟» ترجمه کرده است. این معادل، بار فرهنگی این اصطلاح فرهنگی را به خوبی برای مخاطب باز نمی‌کند. مترجم می‌توانست از معادل‌های بهتری استفاده کند؛ برای نمونه معادل «أصيب بالتعاسة، أنكب» (علوب، ۱۹۹۶: ۱۶۶) و یا «أى تُرابٍ أحثو على رأسى» (غفرانی و شیرازی، ۱۳۷۴: ۱۲۲)

زیرنویس	گزاره شفاهی
انتظر فقط سأجدُ شخص ما سيصدم الجميع	یکم دندون رو جیگر بزارین یکی برائش پیدا کنم که چشم بازار رو کور کنه.

زمان: ۲:۱۷

اصطلاح «دندان روی جگر گذاشتن» یعنی صبر در گرفتاری و بلا، صبر غیر قابل تحمل، کنایه از تاب آوردن و دم نزدن، تحمل کردن، شکیبایی کردن (نجفی، ۱۳۷۸: ۷۰۲) و در عربی: شدَّ الحیازیم (اقبالی، ۱۳۸۸: ۱۸۸)، تحمّل، الصبر علی المکروه (علوب، ۱۹۹۶: ۱۹۶). در این گزاره شفاهی این اصطلاح در زبان مبدأ به صورت تحت‌اللفظی ترجمه‌شدنی نیست، از این روی مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل، فعل ساده «انتظر» به معنای صبر کردن را معادل آورده است؛ ولی شاید نتوانسته بار فرهنگی آن را به صورت کامل به مخاطب مقصد برساند.

و اصطلاح «چشم بازار را کور کردن» یعنی دهان همه باز ماندن، شوکه شدن و تعجب کردن. و واژه عربی «یَصْدُمُ» از ریشه صَدَمَ: آسکته (المعجم الوسیط، ج ۱: باب الصاد) و به معنای آزدن، شوکه کردن کسی یا چیزی (آذرتاش، ۱۳۹۱: ۵۶۵) که مترجم در اینجا نیز با روش غیرمستقیم و درست دست به همانندسازی زده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
ماذا؟ لاتبدو جَیدَه	چی؟ اوضاع کشمشی
ماذا تقول هی؟	چی می‌گه این؟

زمان: ۴۲: ۵

اصطلاح «اوضاع کشمشی» (مگسی) (عامیانه) به معنای وضعیت آشفته، بد و ناراحت کننده است. (انوری، ۱۳۸۳: ۱۱۶) «جَیدِ» در عربی به معنای: خوب، سالم، بی نقص، برازنده و... (آذرتاش، ۱۳۹۱: ۱۵۷)

مترجم در زیرنویس، از روش غیرمستقیم و راهکار تغییر بیان (مدولاسیون)، عبارت مثبت «اوضاع کشمشی» را به جمله منفی «لاتبدو جَیدَه» تبدیل کرده است. به نظر می‌رسد مخاطب عرب زبان نمی‌تواند از روی این عبارت به صورت کامل با بار فرهنگی این اصطلاح عامیانه فرهنگی آشنا شود؛ بنابراین اگر مترجم در ترجمه این گزاره شفاهی از معادل نزدیک‌تری به آن بهره می‌جست، می‌توانست بار فرهنگی و مفهوم زبان‌شناسی آن را به مخاطب زبان مقصد بشناساند. برای نمونه: «جو مَکْهَرَب» (اقبالی، ۱۳۸۸: ۲۲۱) أو تَفَاقَمُ الوُضْع.

زیرنویس	گزاره شفاهی
... لاتبدو جَیدَه	... یعنی قمر در عقرب

زمان: ۴۷: ۵

«قمر در عقرب»: کنایه از اوضاع به هم ریختن، ناگهان ورق برگشتن، وخیم شدن وضع، دعوا به پا شدن (نجفی، ۱۳۷۸: ۱۱۰۰) است.

مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تغییر بیان (مدولاسیون)، عبارت مثبت «قمر در عقرب» را به جمله منفی «لاتبدو جَیدَه» تبدیل کرده است که چندان معنای مناسبی نیست. از معنای

نزدیک به اصطلاح قمر در عقرب، می توان به «قارشمیش» اشاره کرد که در عربی با واژه‌هایی مانند «مبعثر و فی حالة فوضى» (علوب، ۱۹۹۶: ۳۰۴) می آید.

زیرنویس	گزاره شفاهی
جید قصتی مثل الرجل الذی کان یحب بجنون و لکن لایمکن أن یکون مع عشیقته	یه شعری هست که میگه: یار در کوزه و ماه گرد و جهان می‌گردد زمان حال من. یار در خانه و ما گرد جهان می‌گردیم.

زمان: ۴۸:۳۵

ضرب المثل «آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم/ یار در خانه و ما گرد جهان می‌گردیم»
یعنی: خود داشتن، ولی از دیگران طلبیدن.

مترجم در مصراع اول «یار در کوزه و ماه گرد و جهان می‌گردد» معنای درست شعر را درنیافته، ولی از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل اقدام به ترجمه آن به گونه نثری کرده و مصراع «یار در خانه و ما گرد جهان می‌گردیم» را با رویکرد حذف ترجمه نکرده است. می توانست ضرب‌المثل نزدیک به آن را به کار ببرد: «البحرُ حاملنا و العطشُ قاتلنا». (نعموم حجار، ۲۰۰۴: ۳۵)

زیرنویس	گزاره شفاهی
أما لنا وأحلامنا دَمَرَت الآن	چه آرزوهایی برای این پسر داشتیم همش دود شد رفت هوا

زمان: ۳۷:۳۸

اصطلاح «دود شد رفت هوا» یا بر باد رفتن یعنی چیزی یا کسی غیب و ناپدید شدن، از بین رفتن هستی و سرمایه، به باد دادن، ویران کردن و... (معین، ۱۳۸۱: ۲۵۰)
مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل (معادل‌یابی)، واژه دَمَر به معنای ویران شدن را به کار برده است. گرچه می‌توانست برای رساندن مفهوم این گزاره شفاهی به صورت روشن‌تر از معادل نزدیک‌تری به آن بهره جوید و مانع ریزش کمتری از بار فرهنگی ارزشی‌اش شود؛ برای نمونه معادل: «ذَهَبَ كَامِسِ الدَائِرِ وَ ذَهَبَ ادْرَاجُ الرِّیَاحِ» (اقبالی، ۱۳۸۸: ۱۸۹) در این میان عبارت «برای این

پسر داشتیم» را نیز در ترجمه حذف است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
إِنَّ عَمَلِيَّةَ الْهَضْمِ تَتَعَثَّرُ عِنْدَمَا أُسَافِرُ	آب به آب که می‌شم وضع معده و روده‌ام به هم می‌ریزه
زمان: ۶:۴۷	

اصطلاح «آب به آب شدن» کنایه از سفری کوتاه یا درازکردن، تغییرآب و هوا، بهبود یا بیماری به واسطه سفر است. (دهخدا، ۱۳۶۱: ۳۹)

مترجم این گزاره شفاهی را با آوردن معادل آسافر به معنای مسافرت‌کردن و برگزینی روش غیرمستقیم و راهکار تعادل ترجمه کرده و تقریباً توانسته است مخاطب عرب زبان را با این اصطلاح فرهنگی آشنا نماید؛ ولی می‌توانست از معادل‌های دیگری چون «تغییر الجو» (علوب، ۱۹۹۶: ۵۲) بهره جوید.

زیرنویس	گزاره شفاهی
إِذْ كَانَتْ فِي مَزَاجٍ جَيِّدٍ هِيَ تُشَاهِدُ التَّلَفَازَ	خیلی که دل و دماغ داشته باشه تلویزیون نگاه میکنه
زمان: ۱:۰۴:۲۲	

اصطلاح «دل و دماغ داشتن» کنایه از داشتن خلق و نشاط و حوصله و متضاد آن بی دل و دماغ بودن یعنی زود رنج و کم حوصله بودن می‌باشد. (اقبالی، ۱۳۸۸: ۱۵۲)

مترجم با درک درست از اصطلاح زبان مقصد، از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل، معادل «فی مزاج جید» را در این گزاره شفاهی برگزیده و بار زبان‌شناسی و فرهنگی را به مخاطب عرب زبان انتقال داده است. معادل‌های دیگری نیز برای این اصطلاح در زبان عربی کاربرد دارد: «طاقه، تحمل، صبر، نشاط» (علوب، ۱۹۹۶: ۱۹۴). برای نمونه: «اذ كان لديها طاقة...».

زیرنویس	گزاره شفاهی
كَانَ عَلَى الْإِنْتِقَامِ بِطَرِيقَةٍ مَا.	باید یک وقتی یک جوری زهرم رو بهش می‌ریختم.

زمان: ۲۱:۰۶

اصطلاح «زهر ریختن» کنایه از آسیب رساندن، در حق کسی بدی کردن و انتقام گرفتن است. مترجم این گزاره شفاهی را با آوردن واژه الانتقام و برگزینی روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی، به درستی معادل‌یابی کرده است. از سوی دیگر می‌توان گفت از روش غیرمستقیم و راهکار جابجایی (ترانهش)، فعل مرکب زهر ریختن را به اسم انتقام تبدیل کرده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی
لکننا جميعاً کنا نعلمُ أنه کان هادئاً قبل العاصفة	اما کی بود که ندونه این آرامش، آرامش قبل طوفانه!

زمان: ۵۳:۵۱

ضرب‌المثل «آرامش پیش از طوفان» یا آتش زیر خاکستر به معنای خشمی فروکش کرده است که با کوچک‌ترین یادآوری دوباره زنده می‌گردد. مترجم در اینجا از روش مستقیم و راهکار تحت‌اللفظی، ترجمه واژه به واژه انجام داده است؛ برای این ضرب‌المثل معادل‌های دیگری آمده است که مترجم می‌توانست با به‌کاربردن آنها دست به معادل‌سازی بزند، برای نمونه: هدوء يسبق العاصفة (معجم الأمثال، ۱۹۹۱: ۲۰۵)، هُدْنَةُ عَلِي دَخْنٍ (فرائد اللال، بی‌تا، ج ۲: ۳۳۷).

زیرنویس	گزاره شفاهی
سوفَ أكلُ شيئاً صغيراً، نحنُ فقط اثنین	منم یک لقمه نون و پنیر بستم، علی موند و حوضش

زمان: ۵۵:۴۱

ضرب‌المثل «علی موند و حوضش» هنگامی گفته می‌شود که کسی تنها مانده یا دیگران او را تنها گذاشته‌اند. مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل، معادل این ضرب‌المثل را «نحنُ فقط اثنین» به معنای «همه رفتند و تنها ما دو نفر ماندیم» به درستی برابریابی کرده است.

زیرنویس	گزاره شفاهی

ما آموزده‌ایم در این شهر بخت خویش بیرون کشید باید از این ورطه رخت خویش	جَرَبْتُ حَظِّي فِي هَذِهِ الْبَلَدَةِ و لَيْسَ هُنَاكَ شَيْءٌ آخِرُ يَجِبُ الْقِيَامَ بِهِ

زمان: ۱:۱۲:۰۶

«ما آموزده‌ایم در این شهر بخت خویش/ بیرون کشید باید از این ورطه رخت خویش». (حافظ، غزل شماره ۲۹۱)

مترجم معنای این غزل حافظ شیرازی را به درستی دریافته و در مصراع اول از روش مستقیم و راهکار تحت‌اللفظی اقدام به ترجمه آن کرده است، ولی مصراع دوم، معنای ترک کردن دارد و زیرنویس عربی به معنای این است که چیزی برای انجام دادن وجود ندارد؛ به این سبب مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل دست به برابریابی زده است. باید این گونه ترجمه می‌کرد: «علیک أن تنتشل نفسك من هذه الهاوية».

گزاره شفاهی	زیرنویس
تو قرآن نخوندی، نیش زدی به قلب اهل مجلس	لیس أنت، دمّرت كل شيء

زمان: ۴۷:۵۰

اصطلاح «نیش زدن» به معنای برانگیختن نزاع و خصومت، مفسد، فتنه‌انگیز و کسی است که سخن نیش‌دار گوید، کسی که نزاع و خصومت را برمی‌انگیزد (دهخدا، ۱۳۶۱: ۲۲۹۵۵) و در عربی در معنای «يعرضُ بشخصٍ، يلمحُ» (علوب، ۱۹۹۶: ۴۱۰) و يلسعُ (سخنان نیش‌دار، سخنان گزنده) (آذرتاش، ۱۳۹۱: ۹۶۷) است.

مترجم در ابتدا ترجمه واژه قرآن را حذف نموده است و آنگاه بی‌آنکه معنای عبارت «نیش زدن به قلب» را بفهمد، از روش غیرمستقیم و راهکار تعادل، با واژه دمّر (تدمیر) به معنای خراب کردن معادل‌سازی کرده است. بهتر بود این گونه ترجمه کند: قمت بتعريض (لدغت) الي قلوب أهل المجلس.

گزاره شفاهی	زیرنویس
شما عجالاً فارسی بلغور نکن	توقّف عن التحدّث بالفارسیة لمدّة ثانیة

زمان: ۵:۵۰

بلغور کردن یعنی نیم‌کوب کردن و کنایه از سخنان بزرگ و قلمبه را پشت‌سرهم ردیف کردن (دهخدا: ۱۳۷۷، ج ۴: ۴۹۶۶)، چرت و پرت گفتن. مترجم اصطلاح «بلغور کردن» را از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی به فعل «تحدث» به معنای صحبت کردن ترجمه کرده و معنای اصلی چرت و یاوه‌گویی آن را به مخاطب انتقال نداده است. در عربی معادل‌های نزدیکی وجود دارد برای نمونه: «رطانه، عجمه» (علوب، ۱۹۹۶: ۸۴)، که می‌توانست این‌گونه جایگزین کند: «لاتتحدث بالرطانه».

۴-۵. اشارات تاریخی و هنری

در این فیلم تنها یک مورد از این مؤلفه یافت شد:

زیرنویس	گزاره شفاهی
کانَ يَنْظُرُ إِلَى صُورِ مِنَ الْحَرْبِ أَنَّهُ يَمْرٌ بِذِكْرِيَاة	به عکس تو جبهه‌اش نگاه می‌کرد، یاد عملیات‌هاش افتاده
زمان: ۲۹:۰۱	

در این گزاره شفاهی، جبهه و عملیات، اشاره به نیروهای بعثی عراق به خاک ایران دارد. مترجم از روش غیرمستقیم و راهکار همانندسازی، معادل «حرب» را برای واژه «جبهه» برگزیده است، ولی ترجمه واژه «عملیات» را به دلیل نفهمیدن، به روش حذف، از قلم انداخته است. باید این‌گونه ترجمه می‌کرد: «یمرّ بذکریات عملیات‌ه الحرییه».

۵. نتیجه

عناصر فرهنگی اگر چه در قالب صورت، ترجمه‌ناپذیر به نظر می‌رسند؛ ولی می‌توانند مفهوم و معنا را انتقال دهند و اگر مترجم در زمان مناسب، رویکرد ترجمه‌ای مناسب در پیش بگیرد، در این صورت مفاهیمی که در ذهن مخاطب مبدأ جریان دارد می‌تواند به ساختارهای ذهنی مخاطب زبان مقصد ورود پیدا کند. در فیلم کتاب قانون، اگر مترجم به جای ترجمه تحت‌اللفظی از رویکرد شفاف‌سازی معادل‌های نزدیک بهره می‌جست، می‌توانست از این راه فرصتی برای شناساندن این عناصر فرهنگی کهن ایرانی برای مخاطب زبان مقصد فراهم می‌آورد.

در پاسخ به پرسش اول این پژوهش:

با تحلیل‌های پیرامون فیلم کتاب قانون به این نتیجه رسیدیم که اصطلاحات زبانی و اشارات کاملاً فرهنگی به ادبیات، سپس اسامی و اصطلاحات ناظر بر سبک زندگی، بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده‌اند. و پس از آن‌ها: غالب اسامی، خطاب‌ها، سنت‌ها، آیین‌ها و اشارات تاریخی و هنری به ترتیب قرار دارند.

و در پاسخ به پرسش دوم:

مترجم عربی در گزینش واژگان و چینش ساختاری عبارت‌های فرهنگی فیلم کتاب قانون از راهکارهای تعادل و همانندسازی بیشتر بهره برده است و با توجه به اینکه در زیرنویس، اثری از راهکار وام‌گیری و گرده‌برداری به چشم نمی‌خورد و تنها در ۳ مورد ترجمه تحت‌اللفظی دیده می‌شود، می‌توان نتیجه گرفت که سبک ترجمه او به روش غیرمستقیم نزدیک است.

ترفندهای هفت‌گانه وینه و داربلنه

روش مستقیم

ردیف	نوع راهکار	بسامد	درصد
۱	وام‌گیری	۰	٪۰
۲	گرده‌برداری	۰	٪۰
۳	ترجمه تحت‌اللفظی	۳	٪۹

روش غیرمستقیم

ردیف	نوع راهکار	بسامد	درصد
۱	جابجایی (ترانهش)	۱	۳٪
۲	تغییر بیان (مدولاسیون)	۵	۱۵٪
۳	هماندسازی (اقتباس)	۱۲	۳۵٪
۴	تعادل (معادل‌یابی)	۱۴	۴۰٪

کتابنامه

- آبی راشد، م. (۱۹۹۱). *معجم الأمثال*. بیروت: مطبعة النسرة.
- الأحدث الطرابلسی الحنفی، ا. (بی تا). *فرائد اللالک*. تهران: کتاب خانه اسلامی.
- احمدی، م. (۱۳۹۵ش). *نقد ترجمه ادبی نظریه‌ها و کاربست‌ها*. تهران: رهنما.
- آذرتاش، آ. (۱۳۹۷ش). *فرهنگ معاصر عربی-فارسی*. چاپ نوزدهم، تهران: نشر نی.
- اقبالی، ع. (۱۳۸۹ش). *فرهنگ تطبیقی کنایات عربی-فارسی*. ج ۱، قلم نشر جمال.
- انوری، ح. (۱۳۸۳ش). *فرهنگ کنایات سخن*. تهران: سخن.
- پالامبو، گ. (۱۳۹۱ش). *اصطلاحات کلیدی در مطالعات ترجمه*. چاپ دوم، تهران: قطره.
- حجازی، ن و شیرین، ر. (۱۳۹۹ش). «ترجمه (نا)پذیری عناصر فرهنگی در متون دیداری شنیداری: مورد مطالعاتی زیرنویس‌های فرانسوی مجموعه تلویزیونی ایرانی در چشم باد». دوره ۵۳، ش ۱، صص ۶۳-۱۰۰.
- الحداد، س. (۲۰۰۶م). *لماذا يعرف المترجمون عن ترجمه الشعر*. ط ۳، دمشق: مجله جامعه.
- حسینی معصوم، م. (۱۳۸۷ش). *روش‌های ترجمه*. ج ۳، یلدا قلم.
- دهخدا، ع. (۱۳۶۱-۱۳۷۷). *لغت نامه دهخدا*. زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی. دانشگاه تهران: مؤسسه لغت نامه دهخدا. ج ۱۵-۱.
- سبزیانپور، و. (۱۳۸۳). *فرهنگ لغات متضاد و مترادف: فارسی-عربی، عربی-فارسی وحید*. چاپ اول. خورشید باران.
- علوب، ع. (۱۹۹۶ش). *واعد للألفاظ و التغيرات التراكيب الفارسیه المعاصره* (غصتی و عامیه)، ط ۱. القاهره: العالمیه للنشر - لونجمان.

- غفرانی، م. و شیرازی، م. (۱۳۷۴). *فرهنگ اصطلاحات روز فارسی-عربی*. بیروت: مکتبه لبنان ناشرون.
- کمالی، م. (۱۳۹۲ش). *اصول فن ترجمه: فرانسه به فارسی*. ج ۲، تهران: سمت.
- ماندی، ج. (۱۳۹۴). *معرفی مطالعات ترجمه: نظریه‌ها و کاربردها*. ترجمه علی بهرامی و زینب تاجیک، چاپ دوم. تهران: رهنما.
- مصطفی، ا.، و الآخرون. (۱۴۴۱ ه.ق). *معجم الوسیط*. الجزء الأول. الطبعة الأولى. مؤسسة الصادق للطباعة و النشر.
- معین، م. (۱۳۸۱ش). *فرهنگ فارسی*. چاپ چهارم، ج ۱، ص ۱۳۱۳. امیرکبیر.
- نجفی، ا. (۱۳۶۵ش). *فرهنگ فارسی عامیانه*. ج ۱، تهران: نیلوفر.
- نعوم حجار، ج. (۲۰۰۴). *المنجد فی الأمثال*. طبعة ثانیة. بیروت: دارالمشرق.
- نیازی، ش.، و قاسمی اصل، ز. (۱۳۹۷ش). *الگوهای ارزیابی ترجمه (با تکیه بر زبان عربی)*. ج ۲، مؤسسه انتشارات.
- *معجم المعانی*، (۲۰۱۰). باب الزاء. فی الموقع: almany.com (العربیة)
- Aury, D. (1963) *preface de mounin*, G., les problemes theoriques de la duction .paris
- Vinay, J.-P. and Darbelnet, J. (1955) *stylistique compare du from cais et l'anglais*. Paris, France: Dider.
- Wojtasiewica, o. (1992) *wstepdo teorii tlumazenia*. warszawa, Poland :TEPIS.
- Xioayi, Y. (1999) *Debat du siècle : Fidelite ou re creation*. meta, 44(1), 61-77.

In Persion

- Abi Rashid, M. (1991). Dictionary of proverbs, Beirut: Elanser Press.
- Al-Ahdab al-Terablesi al-Hanafi, A. (without data). Faraid Al-Lal Tehran: Islamic Library.
- Ahmadi, M. (2016). Criticism of literary translation of theories and applications. Tehran: Rahnama.
- Azartash, A. (2017). Contemporary Arabic-Persian culture. 19th edition, Tehran: Ney publishing house.

- Iqbali, A. (1389). Comparative culture of Arabic-Persian allusions. Volume 1, Jamal publishing pen.
- Anuri, H. (2013). The culture of speech irony. Tehran: Sokhn.
- Palambo, G. (2011). Key terms in translation studies. Second edition, Tehran: Drop.
- Hijazi, Nand Shirin, R. (2019). "The (un)translatibility of cultural elements in audio-visual texts: a case study of the French subtitles of the Iranian television series Der Cheshm Bad". Volume 53. Vol. 1. pp. 63-100.
- Al-Hadad, S. (2006 AD). Why do translators know about translating poetry? Volume 3, Damascus: Society Magazine.
- Hosseini Masoum, M. (2008). Translation methods. Volume 3, Yalda Qalam.
- Dekhoda, A. (1361-1377). Dekhoda dictionary. Under the supervision of Mohammad Moin and Seyyed Jafar Shahidi. Tehran University: Dekhoda Dictionary Foundation. C15-1.
- Sabzianpour, and (1383). Dictionary of synonyms and antonyms: Persian-Arabic, Arabic-Persian Vahid. First Edition. rain sun
- Aloub, A. (1996). Waed Alalfaz va al-Taghayorat al-Tarakib al-Farsi Moderna (Ghosti and Aamiyeh), vol. 1. Cairo: Al-Alamiya Llanshar - Longman.
- Ghofrani, M., and Shirazi, M. (1374). A dictionary of modern Persian-Arabic terms. Beirut: Lebanese School of Publishing.
- Kamali, M. (2012). Principles of translation: French to Persian. Volume 2, Tehran: Samt.
- Mandy, J. (2014). Introduction to translation studies: theories and applications, translated by Ali Bahrami and Zainab Tajik, second edition. Tehran: Rahnama.
- Mustafa, A., and Al-Akhroon. (1441 AH). Al-Wasit Dictionary The first part first edition Al-Sadegh Publishing and Printing Company.
- Moin, M. (1381). Persian culture. Fourth edition, vol. 1, p. 1313. Amirkabir.
- Najafi, A. (1365). Persian folk culture. Volume 1, Tehran: Nilufar.
- Naoum Hajjar, c. (2004). Al-Munjad in Proverbs. second edition Beirut: Dar Al Mashreq.
- Niazi, Sh. and Ghasemi Asl, Z. (2017). Models of translation evaluation (based on the Arabic language). Ch 2, Publications Institute.
- Al-Ma'ani Dictionary, (2010). Bab al-Za'a On the website: almaany.com

(Al-Arabiya)

